

7.10.2019

Spires innspill til Etikktvalgets nye retningslinjer til forvaltning av SPU

Spire er en miljø- og utviklingsorganisasjon som jobber for en rettferdig og bærekraftig verden. I all jobben vi gjør ønsker vi å se de store sammenhengene, og endre de grunnleggende årsakene til hvorfor urettferdighet oppstår. Vi i Spire stiller oss positive til at Etikkrådet nå skal få nye retningslinjer, og at utvalget ønsker å få innspill fra eksterne aktører.

Vi minner om at Etikktvalgets arbeid med å utvikle nye retningslinjer må ses i en helhetlig kontekst av globale økonomiske strukturer som skaper interesse og motivasjon som ofte går mot de etiske retningslinjene. Oljefondets investeringer kan ikke stå i sentrum av ytterligere miljøskade eller være i brudd med anerkjente klimaavtaler.

I mandatet til Etikktvalget står det at det skal "*Sikres at også kommende generasjoner får del i oljeformuen. Dette tilsier at fondet skal forvaltes med sikte på å oppnå en god langsiktig avkastning*". En god langsiktig avkastning skal ikke bety at Oljefondets investeringer strider med internasjonale forpliktelser. For at vi som kommende generasjoner også skal kunne benytte oss av oljeformuen, må Norges Bank ta et større ansvar for å sikre at investeringene ikke bidrar til økt klimautslipp og miljøskade, og dermed til en ulevelig verden for dagens unge og kommende generasjoner.

Miljøskadelig Virksomhet

I dagens retningslinjer §3, endret ved vedtak i 2018, påpekes det som et kriterie for "atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper" at *alvorlig miljøskade og handlinger eller unnlater som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser* skal legges vekt på. Vi mener at det må stilles spørsmålsteget ved hva dette betyr i praksis, og at intensjonen må konkretiseres i de nye retningslinjene.

I disse dager er miljø og klima et viktig tema, og en verdensomfattende trussel mot både natur og mennesker. *Alvorlig miljøskade* er ikke tydelig nok på hva Etikkrådet kan godta av selskapenes virksomhet. Vi i Spire mener at *all miljøskade* bør inkluderes her som grunnlag for utelukkelse. Verken *litt* eller *moderat* miljøskade burde bli godtatt når Oljefondet skal investere i nye selskaper - dette gjelder også selskaper som allerede er investert i.

Norge har signert Paris-avtalen, og vi har gitt et løfte om å kutte 40 % av norske utslipp innen 2030. Norge har også et historisk ansvar til å bidra til å redusere utslipp, da vi er et land som har tjent oss rike på oljevirkosomhet og klimautslipp. Vi mener derfor at Norges Bank burde ta dette ansvaret når de gjør investeringer på vegne av det norske folk gjennom Oljefondet.

Forslag til endring:

- Klarere ordlyd i paragraf 3: "Observasjon eller utelukkelse *skal* ~~kan~~ besluttes for selskaper der det er en ~~uakseptabel~~ risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for:"

- Det innføres retningslinjer for generell utelukkelse av selskaper uten gode og konkrete planer for, og gjennomføring av, kutt av klimagasser eller annen negativ miljøpåvirkning.

Landran

Landran er et stadig økende problem i utviklingsland, særlig i Afrika og Sør-Amerika. Investorer som investerer i selskaper for å blant annet øke matproduksjon, kan fort forårsake det motsatte av matsikkerhet, da investeringene ofte går på bekostning av lokalsamfunnet, og svært sjeldent er ment å dekke et behov på det innenlandske markedet. Landran har mistet noe av oppmerksomheten i media, men temaet er i økende grad relevant.

Vi i Spire definerer landinvesteringer som landran når lokalsamfunn mister tilgang til land og produktiv jord uten tilstrekkelig kompensasjon, samtykke og konsultasjon.

Norge var den fjerde største investoren i afrikanske landområder i 2011, og likeså en stor bistandsaktør i mange partnerland sør for Sahara. Norge er dermed en stor aktør i det globale kappløpet for afrikanske jordområder, men har også store muligheter til å sørge for at investeringene blir gjort på en etisk måte som gagnar lokalbefolkningen. Norge har i tillegg muligheten til å trekke seg ut av investeringene og arbeide sammen med lokalbefolkningen for å fremme rettferdig og bærekraftig ressursforvaltning.

Vi mener at offentlige norske aktører - her blant annet Oljefondet - som forvalter penger på vegne av det norske folk bør underlegges strengere krav enn private aktører for hvilke investeringer de kan gjøre. Som verdens nest største pensjonsfond har Oljefondet mulighet til å sette en standard for ansvarlige investeringer i sektorer som jordbruk, plantasjevirkosomhet, skog og biodrivstoff.

Vi foreslår:

- Tvangsfordrivelse og svekkelse av lokalbefolkningens matsikkerhet eller annen form for sosial eller økonomisk negativ endring som et resultat av et selskaps virksomhet, skal konkretiseres og inkluderes som utelukkelsesgrunn under §3 i de etiske retningslinjene.
  - Dette innebærer at selskapene ikke fratar lokalbefolkningen jord mot deres vilje og respekterer prinsippet om frivillig og informert forhåndssamtykke.
- Det skal ikke investeres i selskaper som jobber med avskoging som har negativ påvirkning på lokalområder, matsikkerheten til lokalbefolkningen og/eller miljøet generelt.

Positiv Screening

For å forhindre at Oljefondet investerer i selskaper som strider med de etiske retningslinjene, mener vi det burde etableres inkludering av positiv screening av selskaper.

Prinsippet om positiv screening betyr at selskaper skal velges inn, ikke ut. Siden screening av alle selskaper i porteføljen er svært krevende kan det defineres risikosektorer der selskaper må oppfylle gitte krav - gode sosiale og miljømessige standarder - før det investeres.

Landran kan igjen trekkes inn som et godt eksempel. Storskala plantasjevirkosomhet - deriblant palmeoljesektoren, skogsektoren, landbrukssektoren, euqalyptusindustrien, biodrivstoffsektoren, med mer - i utviklingsland defineres som en risikosektor som krever positiv screening.

Utelukkelse av selskaper grunnet brudd på etiske retningslinjer er en dyr og tungvinn prosess, samtidig som det kan være politisk kontroversielt. En bedre måte å hindre at Oljefondet investerer i landran er å ta i bruk prinsippet om positiv screening.

Dersom storskala landinvesteringer i utviklingsland blir definert som en risikosektor kan det kreves at Oljefondet kun investerer i selskaper som kan bevise at de respekterer prinsippet om frivillig og informert forhåndssamtykke.

Vi foreslår:

- Ta i bruk positiv screening av valgte og definerte risikosektorer som en ny arbeidsmetode *før* det investeres i nye selskaper.
- Storskala plantasjevirkosomhet/landinvesteringer i utviklingsland defineres som en risikosektor som krever positiv screening. I disse sektorene filtreres selskapene på forhånd, slik at det kun investeres i selskaper med gode sosiale og miljømessige standarder. Dette innebærer at selskapene ikke fratar lokalbefolkningen jord mot deres vilje og respekterer prinsippet om frivillig og informert forhåndssamtykke.

Øvrige innspill

For at medlemmene i Etikkrådet skal kunne gjøre den jobben de har blitt oppnevnt for å gjøre, foreslår vi at det gjøres endringer også i *hva* Etikkrådets rolle er, og at de får økt kapasitet.

For at Etikkrådet skal kunne komme med gode begrunnelser for forslag til utelukkelse av selskaper, må Etikkrådet tilføres mer ressurser og kapasitet til å gjennomføre vurderingen av disse selskapene. Etikkrådets mangel på ressurser gjør dem ute av stand til å behandle alle saker, og behandle dem grundig og raskt nok. Dermed gjør manglende ressurser hos Etikkrådet at implementeringen av de etiske retningslinjene foregår ineffektivt.

Dersom rådet finner at Oljefondet investerer i selskaper som bryter med de etiske retningslinjene, mangler de mandat til å beslutte uttrekk. At Norges Bank (NBIM) tar den endelige beslutningen forsinker og fordyrer prosessen. I flere tilfeller har behandlingstiden vært over ett år. Vi foreslår derfor også at det etableres en maksfrist på 3 måneder for Norges Banks behandling av tilrådning fra Etikkrådet.

I 2012 ble Norges Bank klaget inn til OECDs kontaktpunkt for ansvarlig næringsliv i Norge av ForUM. OECDs kontaktpunkt konkluderte her med at NBIM hadde brutt OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv. Vi mener derfor at Norges Bank må anerkjenne OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, og forplikte seg til å følge anbefalingene til det nasjonale kontaktpunktet.

Vi mener også at Norges Banks forvaltning av Oljefondet må bli mer åpen og at dialogen med sivilsamfunnet styrkes. I en case fra Sime Darby fra 2013 kommer det frem at Norges Bank var den eneste europeiske investoren som ikke svarte på henvendelser om å bruke eierskapet til å presse selskapet til å reforhandle kontrakten med lokale myndigheter for å sikre lokalsamfunnene de berørte.

Spire mener at det bør innføres et sete til sivilsamfunnet i Etikkrådet for å sikre at også sosiale strukturer som nevnt over blir ivaretatt når saker blir behandlet.

Spire er kritisk til at sammensetningen av både Etikkrådet og Etiklutvalget som skal vurdere fornyelsen av de etiske retningslinjer er ensidig. Det ser ut til å være kun representert av det finansielle miljøet i banken eller fra finansdepartementet. Vi ser også kritisk på at det er Norges Bank som selv nominerer kandidatene til etikkrådet og at det er finansdepartementet som tar den endelige avgjørelsen. Vi mener at det skal være minst én representant i Etikkrådet som setter de menneskelige og miljømessige perspektivene over de økonomiske og som har en mer kritisk og nyansert forståelse av de etiske retningslinjene.

Vi foreslår:

- Etikkrådet tilføres mer ressurser og kapasitet til å gjennomføre vurderingen av selskapene det investeres i.
- NBIM må anerkjenne OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv, og forplikte seg til å følge anbefalingene til det nasjonale kontaktpunktet.
- Det etableres en maksfrist på 3 måneder for NBIMs behandling av tilrådning fra Etikkrådet.
- NBIMs forvaltning av Oljefondet må bli mer åpen og dialogen med sivilsamfunnet må styrkes.
  - Et sete til sivilsamfunnet i Etikkrådet for å sikre en representant som ivaretar sosiale strukturer, så vel som økonomiske.

Vi i Spire kommer til å følge årets prosess tett, for å sørge for at Etiklutvalget klarer å se helheten i deres vurdering av de etiske retningslinjene og virkemidlene som skal brukes.

Med vennlig hilsen,

*Hege Skarrud
Leder i Spire*